

SỬ DỤNG MỘT SỐ KỸ THUẬT CƠ BẢN TRONG DẠY HỌC MÔN NHỮNG NGUYÊN LÝ CƠ BẢN CỦA CHỦ NGHĨA MÁC-LÊNIN NHẪM PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC, CHỦ ĐỘNG CỦA SINH VIÊN

ThS. HOÀNG PHÚC*

Abstract: There are many teaching methods, applying for different purposes and contents. In this article, author presents some techniques to teach Principles of Marxism-Leninism to perform the roles of students in learning towards self-study to meet requirements of society in current period.

Keywords: Active teaching methodology, teaching techniques.

1. Kỹ thuật dạy học (KTDH) được hiểu là những động tác, cách thức hành động của người dạy và người học trong các tình huống, hành động nhỏ nhằm điều khiển và thực hiện quá trình dạy học. Các kỹ thuật (KT) thường dùng trong dạy học môn *Những nguyên lý cơ bản* (NNLCB) của chủ nghĩa Mác-Lênin nhằm phát huy tính tích cực, chủ động của người học, đó là: *KT khăn trải bàn, KT các mảnh ghép, KT công não, KT thảo luận viết, KT bể cá, sử dụng sơ đồ tư duy, sử dụng phiếu học tập...* Việc sử dụng KTDH có nhiều mục đích như: nêu khái quát một vấn đề, tổng hợp kiến thức mới, ôn tập, củng cố, hệ thống hóa nội dung tri thức đã học... Chẳng hạn, khi cần nêu vấn đề *tiêu chuẩn kiểm tra chân lí*, giảng viên (GV) có thể sử dụng hình ảnh “khăn trải bàn” để mỗi cá nhân và nhóm sinh viên (SV) chủ động thảo luận tìm ra nội dung cần giải quyết.

Khi GV sử dụng KTDH nhằm giải quyết các nhiệm vụ dạy học riêng biệt sẽ giúp mỗi SV độc lập nghiên cứu và thực hiện nhiệm vụ, không ỷ lại, dựa dẫm vào các thành viên trong nhóm và các nhóm khác. Từ đó, phát triển dần kĩ năng tự học cho mỗi SV. Các KTDH sẽ phát huy tốt với những dạng bài học, như: bài tìm hiểu tri thức mới, bài ôn tập, tổng kết hệ thống hóa kiến thức một mục lớn, chương.

Thực tế dạy học *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin* hiện nay, hầu hết GV đều lúng túng khi tiến hành các KTDH; việc tiếp cận, tập huấn cho GV về KTDH chưa bài bản, nên đa phần họ phải tự đọc, tra cứu tài liệu, vận dụng vào bài giảng của mình hoặc rập khuôn máy móc theo những mô hình, hướng dẫn của tài

liệu, dẫn đến không phù hợp hoặc không làm chủ được KT; từ đó, chất lượng giờ giảng không đạt theo mong muốn. Trong khi đó, yêu cầu của bộ môn là không chỉ đảm bảo cho người học biết, hiểu các nội dung kiến thức mà quan trọng hơn là phải vận dụng, phân tích, tổng hợp, đánh giá những nội dung đó trong từng hoàn cảnh thực tiễn xã hội, hình thành năng lực tự tiếp cận và nghiên cứu. Vì vậy, ở mỗi bài dạy, GV phải lựa chọn các KTDH cho phù hợp với lượng kiến thức, đặc điểm, trình độ nhận thức của SV, giảm thiểu tối đa sự nhầm lẫn và khó hiểu, cùng với các phương pháp dạy học tích cực khác kích thích sự tự giác, ham hiểu biết của SV.

2. Các KT cơ bản cho SV trong dạy học môn *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin*

2.1. *KT khăn trải bàn* là KT để tổ chức hoạt động học tập mang tính kết hợp giữa hoạt động cá nhân và hoạt động nhóm; đồng thời, thể hiện quan điểm chiến lược học hợp tác (kết hợp giữa hoạt động cá nhân và hoạt động tập thể) là KTDH đơn giản, dễ thực hiện, có thể tổ chức ở tất cả các dạng bài dạy *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin*. KT này có khả năng rèn luyện và phát triển kĩ năng học tập và phát triển năng lực tự học, tự chịu trách nhiệm trong quá trình chiếm lĩnh tri thức của SV, như: đảm nhiệm trách nhiệm cá nhân khi độc lập suy nghĩ về nhiệm vụ đặt ra và trách nhiệm khi giải quyết vấn đề/thảo luận nhóm; kĩ năng tư duy phê phán khi xác nhận những ý kiến nào là hợp lí và chưa phù hợp; trình bày

* Trường Đại học Tây Bắc

ý kiến, quan điểm của mình để mọi người cùng chia sẻ và thấu hiểu; kĩ năng giao tiếp khi thảo luận nhóm; kĩ năng giải quyết bất đồng khi có những ý kiến ngược chiều; rèn luyện, phát triển kĩ năng tự nghiên cứu; kĩ năng ra quyết định và giải quyết vấn đề đối với nhiệm vụ của tập thể...

Cách thức tiến hành: SV được chia thành các nhóm nhỏ với 01 tờ giấy A0 như một chiếc khăn trải bàn; chia giấy A0 thành phần 1 chính giữa và xung quanh chia ô nhỏ theo số thành viên; mỗi thành viên nhóm suy nghĩ và trình bày ý tưởng vào phần “khăn trải bàn” của riêng mình; cùng thảo luận, đưa ra suy nghĩ và viết vào phần giữa của “khăn trải bàn”; GV gia hạn thời gian hoàn thành nhiệm vụ. Việc khai thác có yêu cầu như sau: mỗi SV phải làm việc để đưa ra ý kiến của mình về vấn đề cần giải quyết; mọi SV chia sẻ suy nghĩ, ý tưởng của mình và tích cực lắng nghe những ý kiến của SV trong nhóm; khi có ý kiến bất đồng, mỗi SV phải trình bày cơ sở khoa học luận chứng, lí giải trước mọi thành viên nhóm về quan điểm của mình.

Giờ giảng hay thảo luận nhóm sử dụng *KT khăn trải bàn* sẽ giúp GV theo dõi được hoạt động của từng SV trong mỗi nhóm; đồng thời, có thể đánh giá được hoạt động của các nhóm SV khác trong quá trình hợp tác cùng giải quyết nhiệm vụ. Hơn nữa, trong cùng một thời gian nhất định, GV và SV cùng tìm hiểu được rất nhiều nội dung của bài học và đảm bảo chất lượng tri thức cần truyền đạt và chiếm lĩnh.

Quy trình thực hiện KT khăn trải bàn trong dạy học môn “NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin” như sau:

- *Bước 1:* GV thuyết trình những nội dung cơ bản của bài học, có thể kết hợp với trình chiếu PowerPoint để làm sinh động thêm bài giảng. Ví dụ, trong nội dung “*Vai trò của thực tiễn đối với nhận thức của con người*”, vấn đề cần làm rõ là vì sao thực tiễn lại là cơ sở, động lực, mục đích của nhận thức? Vì sao thực tiễn lại là tiêu chuẩn để kiểm tra kết quả của nhận thức con người (kiểm tra chân lí)?

- *Bước 2:* GV chia lớp thành 3-4 nhóm, cùng tìm hiểu một vấn đề, phân công SV quản lí, thư kí nhóm, giao nhiệm vụ (nêu vấn đề), quy định thời gian; SV nhận nhiệm vụ cần giải quyết và các dụng cụ, giáo trình, tài liệu tham khảo cần thiết.

- *Bước 3:* SV tự đọc, tìm hiểu giáo trình, tài liệu tham khảo và trình bày vào tờ giấy A0. Nhóm tiến hành thảo luận, thư kí nhóm ghi ý kiến thống nhất của

cả nhóm vào khoảng giữa của tờ A0 (phần kiến thức mà nhóm cần tìm hiểu làm rõ).

- *Bước 4:* Các nhóm báo cáo kết quả nghiên cứu của nhóm mình trước lớp. Các nhóm khác tiến hành tranh luận, bổ sung thêm kiến thức. Đặc biệt, GV phải hướng dẫn SV cách thức sử dụng tài liệu và kiến thức đã được trang bị để bác bỏ hay luận chứng cho quan điểm của người khác và của mình.

- *Bước 5:* GV nhận xét, bổ sung những kiến thức đã được SV trình bày, đánh giá, kết luận giờ học.

2.2. KT công não là cách huy động và phối hợp suy nghĩ, ý tưởng của thành viên trong nhóm, tập thể để giải quyết một vấn đề; sử dụng tư duy để tiếp cận và giải quyết vấn đề, các ý nghĩ, tư tưởng ở mỗi cá nhân sẽ được liên kết lại thành quan điểm chung. KT này có thể giúp GV xác định, phân hoá trình độ và năng lực học tập của từng cá nhân và nhóm SV, tạo lập tính độc lập trong tư duy cũng như sự kết hợp, phụ thuộc tích cực giữa các thành viên trong nhóm, lớp. Mỗi SV tự chịu trách nhiệm về nhiệm vụ của mình, thành tích của mỗi người ảnh hưởng tới thành tích chung của cả tập thể, do đó, họ phải tích cực, cố gắng tự học, tự nghiên cứu không ỷ lại vào người khác.

Sử dụng *KT công não* để giảng dạy *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin* sẽ khó tổ chức hơn so với các KTDH khác, bởi tốn nhiều thời gian và trong những trường hợp nhất định cũng đòi hỏi điều kiện về phương tiện dạy học. KT này buộc các thành viên trong nhóm, lớp phải cùng tư duy ở mức độ cao, khi một SV đã trả lời luận điểm nào đó thì SV khác không được nhắc lại mà phải bổ sung, triển khai luận điểm tiếp theo. Nếu các SV trước đã triển khai hết nội dung vấn đề cần trả lời cho nhiệm vụ của bài học thì những SV còn lại buộc phải suy nghĩ và hệ thống hóa kiến thức. Các bước tổ chức dạy học *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin* theo *KT công não* được thực hiện như sau:

- *Bước 1:* GV thuyết trình nội dung bài học (có thể sử dụng bảng biểu, sơ đồ) khái quát những ý cơ bản để SV có thể quan sát liên tục trong quá trình “công não”. Ví dụ: Qua quá trình sản xuất ra giá trị thặng dư, hãy làm rõ nguồn gốc của m và bản chất của tư bản?

- *Bước 2:* Lập các nhóm nghiên cứu, học tập như *KT khăn trải bàn*.

- *Bước 3:* Giao, hướng dẫn thực hiện nhiệm vụ cho các nhóm (chú ý đến một số thao tác toán học có thể cần sử dụng trong quá trình nghiên cứu).

- *Bước 4:* Các nhóm tự nghiên cứu và trao đổi các chủ đề được giao. Mỗi SV phát biểu suy nghĩ của mình, các thành viên còn lại suy nghĩ để chuẩn bị phát biểu bổ sung cho người trước. Sau quá trình trao đổi, cả nhóm góp ý chỉnh sửa, đi đến đồng thuận, thư kí nhóm sẽ tổng hợp thành kết quả chung của nhóm. GV tổ chức cho các nhóm báo cáo và kết luận vấn đề.

Để thực hiện *KT công nã*, GV cần lưu ý định hướng vấn đề và phương pháp tự nghiên cứu cho SV, tránh tình trạng lạc chủ đề, mất nhiều thời gian và gây ồn ào. Do đó, GV phải chuẩn bị kĩ các nội dung cần định hướng và lựa chọn thời gian hợp lí trong chương trình, có biện pháp quản lí nhóm, lớp khoa học.

2.3. KT mảnh ghép là KTDH thể hiện quan điểm hợp tác tập thể, trong đó có sự kết hợp hoạt động của cá nhân, nhóm và liên kết giữa các nhóm trong lớp học. Đây là KTDH mang tính “hợp tác, kết hợp” nhằm giải quyết một nhiệm vụ phức hợp, kích thích sự tham gia tích cực cũng như nâng cao vai trò tự học, tự nghiên cứu giải quyết vấn đề của mỗi SV trong quá trình hợp tác học tập.

KT mảnh ghép trong dạy học *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin* được chia làm hai bước:

- *Bước 1:* Hình thành các nhóm chuyên gia. Ở bước này, SV được chia thành các nhóm từ 3-6 người. Mỗi nhóm được giao một nhiệm vụ tìm hiểu, nghiên cứu sâu về một nội dung, chuyên đề, bài tập khác nhau. Các nhóm tự nghiên cứu, thảo luận đảm bảo cho mỗi SV trong nhóm đều nắm vững nội dung và có khả năng trình bày lại được các vấn đề mình đã nghiên cứu.

- *Bước 2:* Hình thành nhóm “mảnh ghép”. Mỗi SV từ các nhóm chuyên gia khác nhau lại thành lập các nhóm mới, gọi là nhóm “mảnh ghép”; từng SV lần lượt trình bày lại cho SV trong nhóm “mảnh ghép” nghe về quan điểm mà mình đã được nghiên cứu ở nhóm chuyên gia. Nhiệm vụ mới ở nhóm “mảnh ghép” được giao cho thành viên mang tính khái quát, tổng hợp lại toàn bộ nội dung đã được tìm hiểu từ nhóm chuyên gia.

Với hình thức kết hợp nhóm “chuyên gia” và nhóm “mảnh ghép”, chỉ trong một khoảng thời gian ngắn, các “chuyên gia” ban đầu chỉ thông thạo một nội dung kiến thức nhưng sau khi tham gia nhóm “mảnh ghép” vốn hiểu biết của SV đã tăng lên, đó là nội dung kiến thức trong toàn bài học. *KT mảnh ghép* có tiềm năng giáo dục và phát triển kĩ năng tự học cho SV, như: tự đọc, tự nghiên cứu; tự tiếp cận, khái quát và giải quyết

vấn đề độc lập; tư duy phê phán, tư duy sáng tạo, xử lí thông tin; diễn đạt; giải quyết bất đồng về quan điểm; hợp tác, lắng nghe tích cực và quản lí, kiểm soát thời gian của mình và nhóm.

Một số điểm cần lưu ý khi thực hiện *KT mảnh ghép*: đảm bảo những kiến thức từ các mảnh ghép ở vòng 1 khi được “ghép” lại với nhau có thể hiểu được bức tranh toàn cảnh của một vấn đề, nội dung cần làm sáng tỏ và là cơ sở để giải quyết một nhiệm vụ phức hợp ở vòng 2. Các SV là “chuyên gia” ở vòng 1 có thể có trình độ, năng lực tiếp cận và giải quyết vấn đề khác nhau, nên GV cần xác định các yếu tố hỗ trợ, định hướng kiến thức kịp thời để tất cả các SV là “chuyên gia” có thể hoàn thành nhiệm vụ ở vòng 1, chuẩn bị cho vòng 2. Số lượng mảnh ghép không nên quá lớn để đảm bảo các thành viên có thể truyền đạt lại kiến thức cho nhau. Nhiệm vụ mới ở vòng 2 có tính phức hợp và chỉ có thể giải quyết được trên cơ sở nắm vững những kiến thức đã có ở vòng 1, do đó cần xác định rõ những yếu tố cần thiết về kiến thức, kĩ năng, lượng kiến thức..., cũng như sự hỗ trợ cần thiết khác để giải quyết nhiệm vụ phức hợp này. Để giờ thảo luận, học tập *NNLCB của chủ nghĩa Mác - Lênin* có sử dụng *KT mảnh ghép* đảm bảo chất lượng, GV có thể giao chủ đề cho SV tự học, tự nghiên cứu trước một tuần.

Trong lí luận dạy học hiện đại, có rất nhiều KTDH được sử dụng. Với nhiệm vụ dạy học *NNLCB của chủ nghĩa Mác - Lênin* ở các trường đại học, cao đẳng khu vực Tây Bắc nhằm phát triển năng lực tự học, tự nghiên cứu cho SV thì việc lựa chọn KTDH nào phù hợp với từng chủ đề kiến thức và lượng tri thức cần trang bị cho SV đòi hỏi sự linh hoạt, sáng tạo của GV trong quá trình dạy học đảm bảo thực hiện tốt mục tiêu dạy học và nâng cao chất lượng học tập của SV. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Hữu Châu (2001). *Một số xu thế của giáo dục ở thế kỉ XXI*. Tạp chí Nghiên cứu giáo dục, số 8.
- [2] Đặng Vũ Hoạt - Hà Thị Đức (chủ biên) (2010). *Lí luận dạy học đại học*. NXB Đại học Sư phạm.
- [3] Nguyễn Văn Hộ (2004). *Bài giảng xã hội học giáo dục*. Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên.
- [4] Võ Văn Dũng - Đỗ Thị Thùy Trang (2015). *Thực trạng dạy và học các môn Lí luận chính trị trong các trường cao đẳng hiện nay*. Kỉ yếu hội thảo khoa học.
- [5] Bộ GD-ĐT (2007). *Tài liệu hướng dẫn dạy học, học tập các môn khoa học Mác-Lênin và Tư tưởng Hồ Chí Minh*.